



УДК 001.8:616-053.5/.6

ВОДОЛАЖСЬКИЙ М.Л.

ДУ «Інститут охорони здоров'я дітей та підлітків Національної академії медичних наук України», м. Харків

КІЛЬКІСНІ ПОКАЗНИКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО РЕСУРСІВ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИХ РОБІТ, ВИКОНАНИХ В УКРАЇНІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ І ПІДЛІТКІВ

Резюме. У статті наведено дані щодо обсягу публікацій та об'єктів патентного й авторського права, що одержано за результатами науково-дослідницьких робіт, виконаних в Україні в галузі охорони здоров'я дітей і підлітків у 2007–2014 рр.

Ключові слова: здоров'я дітей, підлітки, інформаційні ресурси, інноваційні ресурси.

Наукові висновки дослідження знаходять своє відображення в системі медичних документів, що забезпечують споживача (лікаря чи науковця) інформацією наукового чи прикладного змісту, одержаною за результатами дослідницьких розробок і представленою у вигляді статей у наукових журналах, монографіях, посібників, довідників, описів патентів на винаходи та корисні моделі, свідоцтв про реєстрацію авторських прав на наукові твори, комп'ютерні програми та бази даних, методичних рекомендацій, інформаційних листів, бюлетенем нововведень МОЗ і НАМН України, реєстрів несекретних медичних технологій, що формують інформаційні й інноваційні ресурси дослідницьких робіт. Наявність інформації, що несуть у собі ці документи, їх своєчасний аналіз забезпечують виключення дублювання наукових розробок, виділення найбільш пріоритетних наукових напрямків, виявлення прогалин у знаннях про досліджувані явища. Вивчення цих інтелектуальних ресурсів є досить цінним і корисним для вирішення багатьох наукових і прикладних завдань, у т.ч. у галузі охорони здоров'я дітей і підлітків. Тому організація проведення наукових досліджень за проблемою охорони здоров'я дітей і підлітків повинна передбачати не тільки інформацію про створений науковий потенціал (інформаційні та інноваційні ресурси), наукові напрямки досліджень у цій галузі медицини, але і їх аналітичну оцінку [1–12].

Разом із тим важливою ланкою аналізу науково-технічної діяльності в цілому є оцінка ре-

зультативності конкретної завершеної науково-дослідницької (НДР) або дисертаційної роботи, тобто отриманого наукового результату. Проблема кількісного оцінювання наукового результату (інформаційних та інноваційних ресурсів) дослідницької роботи, незаперечно, займає одну з пріоритетних позицій у подібних аналітичних дослідженнях.

Ця проблема тісно пов'язана з категорійно-понятійним апаратом, а саме з визначенням термінів інформаційного та інноваційного ресурсів, які складають наукові результати дослідницької роботи. Авторами статті вони використовуються в такому значенні [12]:

— інформаційні ресурси наукового дослідження: обліково-звітні документи (звіт НДР, автореферат дисертації), книжкові видання (монографії, довідники, посібники), статті, тези доповідей, науково-популярні видання, доповіді на форумах різного рівня (на паперових носіях та в електронному вигляді);

— інноваційні ресурси наукового дослідження: патенти на винаходи чи корисні моделі, авторські свідоцтва, заявки на патенти та авторські свідоцтва, медичні технології, нововведення, ме-

Адреса для листування з автором:

Водолажський Максим Леонідович

E-mail: maxim@iozdp.org.ua

© Водолажський М.Л., 2014

© «Здоров'я дитини», 2014

© Заславський О.Ю., 2014

тодичні документи, інструктивно-директивні документи.

Кількісні показники наукового результату стосуються продуктивності публікування (кількість статей, тез доповідей, монографій, довідників, посібників, атласів та ін.), створення об'єктів інтелектуальної власності та авторського права (патенти на винаходи, корисні моделі та авторські свідоцтва), кількість створених нововведень і методичних документів. При цьому ці показники доцільно розраховували на певну кількість науковців [3, 4].

Вищенаведені положення було покладено в основу розв'язання завдання щодо визначення статистичних кількісних показників публікування, створення об'єктів патентного та авторського права, розробки методичних документів за результатами конкретної НДР.

Мета статті: визначення кількісних показників інформаційного та інноваційного ресурсів науково-дослідницьких робіт, що виконувалися в Україні у 2007–2011 рр. у галузі охорони здоров'я дітей і підлітків та їх тематичної направленості.

Матеріали та методи

За ключовими словами: діти, підлітки, діти та підлітки, школярі, учні, дівчата, юнаки, хлопці, діти першого року життя, новонароджені, діти раннього віку — відібрано масив електронних версій облікових карток ($n = 323$) науково-дослідницьких робіт, що були виконані в Україні у 2007–2011 рр. у галузі охорони здоров'я дітей і підлітків. У цих картках є відомості про публікування результатів досліджень і створення об'єктів інтелектуальної власності, бібліографічний опис.

Обговорення результатів дослідження для аналізу матеріалів

Інформаційні ресурси наукових досліджень є певним обсягом наукових первинних документів, в яких втілені теоретичний і практичний результати, одержані в процесі НДР і призначені для роз-

повсюдження або обміну новими знаннями в професійному середовищі. Вони становлять основну частину формальних наукових комунікацій. Тому надзвичайно важливо оцінити обсяг опублікованих документів за науково-дослідницькими роботами і, таким чином, дати оцінку продуктивності науковців.

Проаналізовано кількісні показники складових інформаційного ресурсу науково-дослідницьких робіт, що проведено в досліджуваній період в Україні в галузі охорони здоров'я дітей і підлітків (табл. 1).

Аналіз свідчить, що більше половини (за відсотком) інформаційних ресурсів НДР становлять тези доповідей (57,46 %), на другому місці — статті (39,24 %). Відсоток монографій, довідників, посібників у складі інформаційного ресурсів становить 3,3 %.

Кількісні показники створених за результатами НДР інноваційних ресурсів наведено в табл. 2.

Важливо відзначити, що найбільш вагомою складовою створених інноваційних ресурсів є нововведення (46,9 %), друге місце посіли корисні моделі (21,91 %). Відсоток винаходів становив 12,48 %. Найменший науковий результат був втілений у таку складову, як авторські свідоцтва (3,94 %). Тобто автори недостатньо використовують таку важливу складову, як авторські свідоцтва. За аналізом даних, що наведені в облікових картках науково-дослідницьких робіт, у бібліографічному описі тільки 2,5 % становили згадування про цю складову інноваційних ресурсів.

Кількісні показники тематичної спрямованості складових інформаційних ресурсів НДР, що було проаналізовано, наведені в табл. 3.

За аналізом встановлено, що більш за все створено інформаційних ресурсів за такими напрямками: інфектологія (11,22 %), новонароджені та діти першого року життя, пульмонологія (відповідно 10,82 та 10,55 %), гастроентерологія, кардіологія, ревматологія (біля 7 %).

Кількісні показники тематичної спрямованості інноваційних ресурсів наведено в табл. 4.

Таблиця 1. Кількісні показники інформаційних ресурсів НДР, що виконано в Україні у 2007–2011 рр. у галузі охорони здоров'я дітей і підлітків

Кількість НДР	Інформаційні ресурси			
	Статті	Тези доповідей	Книги, збірники	Усього
$n = 323$	1015	1486	85	2586
Відсоток	39,24	57,46	3,3	100,0

Таблиця 2. Інноваційні ресурси, створені за результатами НДР, виконаних в Україні у 2002–2011 рр. у галузі охорони здоров'я дітей і підлітків

Кількість НДР	Інноваційні ресурси						
	Патент на винахід	Корисна модель	Авторське свідоцтво	Метод. рекомендації	Інформ. лист	Нововведення	Усього
$n = 323$	98	172	31	64	52	368	785
Відсоток	12,48	21,91	3,94	8,15	6,62	46,9	100,00

Таблиця 3. Інформаційні ресурси НДР, що були виконані в Україні у 2007–2011 рр. за тематичними напрямками охорони здоров'я дітей і підлітків

Тематичні напрямки	Інформаційні ресурси				
	Статті	Тези	Монографії, довідники	Усього	Відсоток
Гастроентерологія	42	137	1	180	7,06
Кардіологія	65	112	3	180	7,06
Ревматологія	67	119	1	187	7,33
Пульмонологія	109	142	18	269	10,55
Ендокринологія	47	69	–	116	4,55
Інфектологія	129	147	10	286	11,22
Гінекологія	57	85	–	142	5,57
Курортологія та фізична реабілітація	9	20	–	29	1,14
Медична генетика	17	34	–	51	2,00
Інші клінічні напрямки	23	26	–	51	2,00
ЧАЕС	38	66	4	108	4,24
Екопедіатрія	26	38	–	64	2,50
Нефрологія	17	25	–	42	1,65
Гігієна дітей і підлітків	74	103	4	181	7,10
Організація медичного забезпечення	49	63	1	113	4,43
Соціальна педіатрія	8	23	3	34	1,33
Психіатрія	64	89	–	153	6,00
Психологія	27	59	2	88	3,45
Новонароджені та діти першого року життя	147	129	–	276	10,82
Усього	1015	1486	49	2550	100,00

Таблиця 4. Кількісні показники тематичної спрямованості інноваційних ресурсів НДР (2007–2011 рр.) у галузі охорони здоров'я дітей і підлітків

Тематичні напрямки	Об'єкти інтелектуальної власності			Методичні документи		Нововведення	Інструктивно-нормативні документи	Усього	Відсоток
	Патент на винахід	Корисна модель	Авторське свідоцтво	Метод. рекомендації	Інформ. лист				
Гастроентерологія	4	20	–	–	4	4	–	32	14,04
Кардіологія	1	6	–	2	1	–	–	10	4,39
Ревматологія	3	11	–	4	2	–	–	20	8,77
Пульмонологія	4	9	–	10	4	6	–	33	14,47
Ендокринологія	2	4	2	3	1	–	–	12	5,26
Інфектологія	10	10	–	9	6	–	1	36	15,79
Курортологія та фізична реабілітація	2	2	–	–	–	–	–	4	1,75
Новонароджені та діти першого року життя	11	3	–	2	1	–	1	18	7,89
Інші клінічні напрямки	8	7	–	3	–	–	–	18	6,62
Гігієна дітей і підлітків	3	6	2	4	3	–	1	19	8,33
Екопедіатрія	–	–	–	–	1	–	–	1	0,44
ЧАЕС	–	–	–	2	4	–	–	6	2,63
Організація медичного забезпечення	–	–	–	1	–	–	–	1	0,44
Гінекологія	2	3	–	2	2	–	–	9	3,95
Психіатрія	–	5	2	2	3	–	–	12	5,23
Усього	50	86	6	44	32	10	3	231	100,0

Дані свідчать, що за напрямками «інфектологія», «гастроентерологія», «ревматологія» та «пульмонологія» створено більш за все об'єктів інтелектуальної власності та методичних документів (відповідно 15,79; 14,04; 14,47 %).

Висновки

Кількісний аналіз результативності науково-дослідницьких робіт, виконаних в Україні в галузі охорони здоров'я дітей і підлітків у 2007–2011 рр., свідчить, що науковий результат більш за все втілюється в тези доповідей, менш за все — у монографії, довідники, підручники. Інноваційний результат представлений більш за все у нововведеннях, менш за все — в авторських свідоцтвах на науковий твір. За тематичним змістом більше за все опубліковано наукових праць і створено об'єктів інноваційної діяльності за напрямками: «інфектологія», «пульмонологія», «гастроентерологія», «діти першого року життя».

Безумовно, результат наукових досліджень, що втілені в різні наукові документи, призначені як для дифузії знань у медичному середовищі, так і для використання фахівцями в практичній діяльності та містять нові або удосконалені медичні технології, послуги, організаційні рішення, які істотно впливають на ефективність медичної допомоги та характеризують науково-інформаційну та інноваційну складові дослідницьких розробок.

Постає необхідним і важливим питання не тільки створення фонду науково-дослідницьких і дисертаційних робіт, їх наукометричного аналізу та експертної оцінки, а також кількісної оцінки наукового результату, що дає змогу запобігати дублюванню, прогнозувати тенденції розвитку науки, удосконалити системи планування та координації виконання досліджень.

Список літератури

1. Оганов Р.Г. *Наукометрические подходы к анализу результатов научно-исследовательской деятельности* [Текст] /

Р.Г. Оганов, С.А. Трущелев // *Кардиоваскулярная терапия и профилактика*. — 2012. — № 11(2). — С. 90-95.

2. <http://webometri.kpi.ua>

3. *Інфометричні методи для аналізу інноваційної діяльності наукових установ медико-біологічного профілю* [Текст] / О.С. Дворченко [та ін.] // *Укр. журнал телемедицини та медичної телематики*. — 2010. — Т. 8, № 1. — С. 30-35.

4. Вьяков А.И. *Подходы к измерению и инструментальной оценке потенциала научно-инновационной деятельности* [Текст] / А.И. Вьяков, Е.А. Глухова, Е.Л. Потемкин // *Здравоохранение Российской Федерации*. — 2013. — № 1. — С. 8-11.

5. Вьяков А.И. *Методологические основы стандартизации оценочной деятельности медицинской научной организации* [Текст] / А.И. Вьяков, С.А. Мартыничук, В.А. Полесский // *Здравоохранение Российской Федерации*. — 2010. — № 6. — С. 4-6.

6. *Методологичні аспекти оцінки якості наукового медичного документа* [Текст] / А.Є. Горбань [та ін.] // *Клінічна та експериментальна патологія*. — 2012. — Т. XI, № 1(39). — С. 6-9.

7. Павліченко Ю. *Аналіз наукометричних методів дослідження інформаційно-документних потоків (на прикладі медицини)* [Текст] / Ю. Павліченко // *Бібліотечний вісник*. — 2008. — № 4. — С. 8-11.

8. Пятчанина Т.В. *Разработка критериальной системы оценки научных исследований в области биологии и медицины как основы повышения эффективности ее инновационного потенциала* [Текст] / Т.В. Пятчанина, Л.Г. Бучинская // *Проблемы и перспективы инновационного развития экономики в контексте преодоления мирового финансового кризиса: Материалы XIV международной науч.-практ. конф. по инновационной деятельности, 14–19 сентября: тез. докл.* — Алушта, 2009. — С. 225-228.

9. Гузь А.Н. *К проблеме оценки научных публикаций* [Текст] / А.Н. Гузь, Я.Я. Руцицкий // *Наука України у світовому інформаційному просторі*. — 2009. — Вип. 2. — С. 26-39.

10. Глухова Е.А. *Мониторинг процессов и оценка результативности научной деятельности* [Текст] / Е.А. Глухова // *Здравоохранение Российской Федерации*. — 2012. — № 5. — С. 7-10.

11. *Результативність наукових досліджень з проблеми «Соціальна медицина»* [Текст] / О.М. Кочет [та ін.] // *Вісн. соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України*. — 2011. — № 4. — С. 56-66.

12. *Теоретичне підґрунтя створення моделі оцінки інформаційного та інноваційного ресурсу дослідницьких робіт в галузі охорони здоров'я дітей та підлітків* [Текст] / М.М. Коренев [та ін.] // *Проблеми інноваційно-інвестиційного розвитку*. — 2013. — № 6. — С. 48-51.

13. Пархоменко В.Д. *Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності* / В.Д. Пархоменко, О.В. Пархоменко. — К.: УкрІНТЕІ, 2006. — 224 с.

Получено 18.09.14 ■

Водолажский М.А.

ГУ «Институт охраны здоровья детей и подростков Национальной академии медицинских наук Украины», г. Харьков

КОЛИЧЕСТВЕННЫЕ ПОКАЗАТЕЛИ ИНФОРМАЦИОННОГО И ИННОВАЦИОННОГО РЕСУРСОВ НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ РАБОТ, ВЫПОЛНЕННЫХ В УКРАИНЕ В ОБЛАСТИ ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ ДЕТЕЙ И ПОДРОСТКОВ

Резюме. В статье представлены данные об объеме публикаций и объектах патентного и авторского права, полученных по результатам научно-исследовательских работ, выполненных в Украине в области охраны здоровья детей и подростков в 2007–2014 гг.

Ключевые слова: здоровье детей, подростки, информационные ресурсы, инновационные ресурсы.

Vodolazhskiy M.L.

SI «Institute for Children and Adolescents Health Care of National Academy of Medical Sciences of Ukraine», Kharkiv, Ukraine

QUANTITATIVE INDICES OF INFORMATION AND INNOVATIVE RESOURCES OF RESEARCH WORK CARRIED OUT IN THE FIELD OF CHILDREN'S AND ADOLESCENTS' HEALTH CARE IN UKRAINE

Summary. The article presents the data on the scope of publications and the objects of patent and copyright law as a result of research, carried out in the field of children's and adolescents' health care during 2007–2014 in Ukraine.

Key words: children's health, adolescents, information resources, innovative resources.